

Reykjavík, 19. október 2020

Efni: Frumvarp til fjárlaga 2021

Vísað er til fyrirbyggjandi frumvarps til fjárlaga fyrir árið 2021. Með umsögn þessari vilja Samtök fyrirtækja í sjávarútvegi (SFS) koma á framfæri nokkrum athugasemdum.

Nú, þegar heimsfaraldur kórónuveiru geisar, er frumvarp til fjárlaga fyrir árið 2021 nokkuð frábrugðið fjárlögum undanfarinna ára. Nýjar áskoranir hafa spröttið upp og ljóst er að faraldurinn hefur haft víðtæk efnahagsleg og félagsleg áhrif hér á landi. Á tímum sem þessum er mikilvægt að aðgerðir stjórnvalda auki líkur á viðspyrnu í efnahags- og atvinnulífi.

Sjávarútvegur hefur ekki farið varhluta af efnahagsáhrifum veirunnar og þau hafa þegar valdið fyrirtækjum erfiðleikum og skaða. Í dag eru allir markaðir fyrir sjávarfang einkar viðkvæmir og sveiflur miklar. Sala á sjávarfangi hefur eðli máls samkvæmt verið nokkuð mismunandi eftir dreifileiðum. Smásala hefur að einhverju leyti vaxið en heildsala til hótela-, veitingahúsa og annarra fyrirtækja dregist saman. Mörg mikilvæg viðskiptalönd hafa orðið fyrir miklum skakkaföllum vegna faraldursins, til dæmis Frakkland og Bretland. Þessu fylgir óneitanlega breyting á afurðaverði, sölutregða, greiðslufrestun og birgðasöfnun. Vegna þess fyrirkomulags sem viðhaft er við stjórn fiskveiða á Íslandi, hafa sjávarútvegsfyrirtæki getað lagað sig að breyttum aðstæðum; í veiðum, vinnslu og sölu- og markaðsmálum. Ef ekki væri fyrir innbyggðan sveigjanleika sem er í kerfinu, hefði róðurinn orðið mun þyngri og erfiðari.

Í efnahagslegum niðursveiflum er enn þýðingarmeira að huga að grunnatvinnuvegum landsins. Slíkan grunnatvinnuveg má skýra með þeim hætti að aðrir atvinnuvegir eru háðir starfsemi hans en hann er á hinn bóginn ekki háður starfsemi þeirra í eins miklu mæli. Sjávarútvegur er einn af þessum grunnatvinnuvegum Íslands. Þess vegna telja samtökin alveg sérstaklega mikilvægt nú að efla og bæta verulega rannsóknir á lífríki sjávar og Hafrannsóknarstofnun verði tryggt fullnægjandi fjármagn til nauðsynlegra rannsókna. Auk þess að vera forsenda sjálfbærrar nýtingar á fiskistofnum mynda hafrannsóknir nauðsynlegan grunn að upplýsingum og kynningu á sjávarútvegi á erlendum mörkuðum, sem tryggir samkeppnishæfni atvinnugreinarinnar. Rétt að benda á að 98% af íslensku sjávarfangi eru seld á alþjóðlegum markaði þar sem samkeppni er hörð.

Fjárlagaliður 13.2 Rannsóknir, þróun og nýsköpun í sjávarútvegi

Undir málaflokkinn falla meðal annars verkefni Hafrannsóknarstofnunar. Í fjármálaáætlun kemur fram: “Áskoranir á næstu árum í sjávarútvegi tengjast breytingum í umhverfi, svo sem breytingar á loftslagi, vistkerfi sjávar og útbreiðslu

fiskstofna.“ Þá er tiltekið að öflugar rannsóknir séu forsenda þess að hægt sé að veita stjórnvöldum bestu vísindalegu ráðgjöf um sjálfbæra nýtingu á fiskistofnum. Einnig séu öflugar rannsóknir nauðsynlegar til að fylgjast með þeim breytingum sem eiga sér stað á íslenskum hafsvæðum og krefjast grunnrannsókna og aukinnar vöktunar, til dæmis breytingar á loðnustofninum. Að mati samtakanna þurfa stjórnvöld að gera hér bragarbót svo þessi markmið náist. Þess sér því miður ekki stað í frumvarpi til fjárlaga þar sem hlutdeild málaflokksins í aðhaldskröfu málefnasviðsins nemur 94 milljónum króna. Af því eru tæpar 90 milljónir króna aðhaldskrafa vegna reksturs Hafrannsóknarstofnunar. Það er rétt að taka undir að gæta skal aðhalds í útgjöldum úr sameiginlegum sjóðum. En í tilfalli Hafrannsóknarstofnunar skal á það bent, að vandaðar rannsóknir eru forsenda þess að auðlindin í hafinu verði nýtt á ábyrgan og sjálfbæran hátt. Útgjöld til hafrannsókna geta því skilað margföldum ávinningi.

Samtökin hafa ítrekað líst þungum áhyggjum af fjárskorti til rannsókna á lífríki sjávar. Miðað við þarfir sjávarútvegsins má segja að starfsemi Hafrannsóknastofnunar sé komin í öngstræti. Hafa ber í huga að nýting sjávarauðlinda og tækifæri til sölu afurða á bestu útflutningsmörkuðum gera miklar kröfur til hafrannsókna og vísinda í heimi nútímans. Viðvarandi fjárskortur og mannekla hefur, það sem af er þessari öld, leitt til samfellds samdráttar í rannsóknum á sviði vistfræði og haffræði og skyldra greina, en vöktun á nytjastofnum hefur eðlilega haft forgang að fjármunum.

Engu að síður er það svo, að verulega vantar einnig upp á að vöktun á nytjastofnum sé sinnt sem skyldi. Þá hafa rannsóknir á nýtingu fjölmargra minni fiskistofna ekki verið stundaðar með ásættanlegum hætti. Er þetta auðvitað bagalegt. Hér er nauðsynlegt og löngu tímabært að gerðar verði ráðstafanir með myndarlegri eflingu hafrannsókna.

Á sama tímabili hafa umhverfisaðstæður á Íslandsmiðum breyst með þeim hætti að streymi hlýsjávar kringum landið hefur þungst hlutfallslega og nú teygir hlýsjávarsvæðið sig langt norður og vestur fyrir landið þar sem áður var kaldari sjór. Þessi breyting hefur haft víðtækar afleiðingar fyrir lífríkið, t.d. á útbreiðslu loðnu, ýsu og fleiri tegunda til norðurs, auk þess sem þekkt sambönd, sem áður höfðu verið metin, þarfnast nú endurmats við breyttar aðstæður. Á sama tíma hafa stórir nytjastofnar uppsjávarfiska gengið inn á Íslandsmið; síld, kolmunnir og makrill. Þessar aðstæður auka þörf á verulega auknum rannsóknum af ýmsum ástæðum, bæði tengdum samningum um hlut Íslands úr viðkomandi stofnum og þörfum vegna stofnmats og rannsókna á áhrifum þessara fiska á fæðuvefinn og vistkerfin á svæðinu — sem aftur gerir auknar kröfur um dýrt úthald rannsóknarskipa. Sömu sjónarmið eiga við um loðnurannsóknir og loðnumælingar alveg sérstaklega, eins og glögglega hefur komið í ljós á undanförunum árum, og aldrei skýrar en veturinn 2019 og aftur 2020 þegar loðnuútgerðir stóðu sjálfar að og kostuðu að verulegu leiti loðnuleit og loðnumælingu í samstarfi við Hafrannsóknastofnun.

Mikilvægt er að aðhaldskrafan í frumvarpinu leiði ekki til þess að tilteknir fjármunir, sem ætlaðir eru í ákveðnar rannsóknir, (kortlagningu hafsbotsins, loðnurannsóknir og rannsóknir á atferli humars) verði notaðir í önnur verkefni.

Til viðbótar má nefna alþjóðlegar kröfur almennt um varúðarleið við stjórn fiskveiða og vistkerfisnálgun við stjórn fiskveiða. Á báðum þessum sviðum vantar talsvert upp á að brýnni rannsókn- og kynningarþörf sé mætt. Hér má nefna sérstaklega afmörkun verndarsvæða auk mats á stofnstærðum sjófugla og sjávarspendýra og áhrifum meðafla við fiskveiðar á slíka stofna.

Í frumvarpinu kemur fram að fjárheimild málaflokksins verði aukin um 2,3 milljarða króna vegna smíði á nýju hafrannsóknaskipi. Samtökin telja þetta ánægjulegt. Hér er þó rétt að benda á að dæmi eru um það að skip Hafrannsóknarstofnunar hafi verið leigð til verkefna erlendis um tíma til að rétta af rekstur ársins. Ef skipin eru nýtt með þessu móti verður ekki mikið úr eflingu rannsókna. Hér þarf að bæta úr.

SFS telja það vera hlutverk ríkisins að fjármagna starfsemi Hafrannsóknarstofnunar og Fiskistofu án þess að varpa kostnaði vegna þjónustu og eftirlits yfir á atvinnugreinina í formi sérstakrar gjaldtöku, sbr. lög nr. 36/1992 um Fiskistofu. Hér skal einnig bent á það sem fram kemur í lögum um veiðigjald nr. 74/2012, 2. gr.: „Veiðigjöld eru lögð á í þeim tilgangi að mæta kostnaði ríkisins við rannsóknir, stjórn, eftirlit og umsjón með fiskveiðum og fiskvinnslu...“. Hér er beinlínis kveðið á um að veiðigjaldi er ætlað að mæta þessum kostnaði og því ótækt að verið sé að innheimta sérstaklega fyrir þá þjónustu sem sjávarútvegurinn sækir til stofnana ríkisins sem sinna þjónustu við hann.

SFS gera jafnframt athugasemd við það fyrirkomulag sem viðhaft er við fjármögnun á svokölluðu marsralli, haustralli og netaralli þar sem greitt er fyrir rannsóknir með aflaheimildum. Framhjáataka af þessu tagi er óeðlileg og skaðleg á ýmsa lund og felur í sér sóun og freistnivanda fyrir ríkisvaldið. Fjármögnun vöktunarrannsókna á ekki að vera með öðrum hætti en við á um aðrar rannsóknir.

* * *

Er framangreindum athugasemdum SFS hér með komið á framfæri við fjárlaganefnd Alþingis.

SFS áskilja sér rétt til að koma á framfæri frekari athugasemdir á síðar stigum.

Virðingarfyllst,

f.h. SFS

Heiðrún Lind Marteinsdóttir, framkvæmdastjóri

